

İşyerlerinde Acil Durum Yönetmeliği'nin Üniversitelerde Uygulanabilirliği: Bir Vakıf Üniversitesinde Araştırma

Doç. Dr. Fahri Erenel

İstinye Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Müdürü

Mevzuat Fazlalılığı

- Acil durum, afet ve kazaların önlenmesine yönelik çok sayıda mevzuat bulunmaktadır.
- Bütün bu mevzuatın içeriklerinde birbiri ile benzeşen birçok yön bulunmakla beraber ayrışan yönlerde mevcuttur.

Mevzuatın Kapsam Yetersizliđi

- Ülkemizde iş kazalarının önemli bir kısmının meydana geldiği Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere(KOBİ), başta eğitim kurumları olmak üzere okullara, ibadet tesisleri vb. kurumlara yönelik olarak mevzuat içinde planlama ve uygulamaya yönelik olarak iş akışında kullanılacak, rehberlik edecek bilgilere fazla yer verilmediği görülmektedir.
- 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununda istisna kapsamında bu tür kurumlar yer almamaktadır.

İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik

- Gerek kanun ve gerekse bu kanuna dayanılarak çıkarılmış bulunan “İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik” adına uygun olarak işyerlerini dikkate almakla beraber yine de bu alanda yapılan/yapılacak çalışmalara tam anlamıyla yol göstermekten uzak olduğu değerlendirilmektedir.
- Bu ihtiyaca binaen hastaneler için ayrı bir yönetmelik çıkarılmak zorunda kalmıştır.

Acil Durum Planlarının Hazırlanması

- Sadece internet üzerinden hazırlanmış acil durum planlarına baktığınızda gerek metinlerde ve gerekse krokilerde birçok farklılıklar olduğu görülebilecektir.
- Sektörel farklılıklar, kurumun yapısı, büyüklüğü, bulunduğu bölgenin afet risk derecesi vb. farklılıklar kabul edilmekle beraber, esasın aynı olması planlama, uygulama ve özellikle denetimlerde önemli kolaylık sağlayabileceği düşünülmektedir.
- Mevzuat çeşitliliğinin yanı sıra farklı makamların sorumlu olması koordinasyon sorununu da beraberinde getirmektedir.

Mevzuat Çeşitliliği

- ✓ 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu
 - Madde 11: Acil Durum Planları, Yangınla Mücadele ve İlk Yardım,
 - Madde 12: Tahliye
- ✓ 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu madde 22: Planlama
- ✓ 5593 sayılı Belediye Kanunu madde 53: Acil Durum Planlaması
- ✓ 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu madde 69: Acil Durum Planlaması

Mevzuat Çeşitliliği

- Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışılan İşyerlerinde ve İşlerde Alınacak Tedbirler Hakkında Tüzük
- Sabotajlara Karşı Koruma Yönetmeliği
- İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği madde 8: İlk Yardım, Yangınla Mücadele ve Kişilerin Tahliyesi, Ciddi ve Yakın Tehlike
- İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği madde 13: Çalışma Usul ve Esasları-İSGB ve OSGB'lerin görev, yetki ve sorumlulukları
- İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği madde 8: Tehlikelerin Tanımlanması

Mevzuat Çeşitliliği

- İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik
- Hastane Afet ve Acil Durum Planları (HAP) Uygulama Yönetmeliği
- Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik
- Afet ve Acil Durum Hizmetleri Yönetmeliği
- İlk Yardım Yönetmeliği

Mevzuat Çeşitliliği

- İşyeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmelik
- Milli Eğitim Bakanlığı Afet ve Acil Durum Merkezleri Yönergesi
- 10 Adımda Okul Afet ve Acil Durum Yönetimi Planı Hazırlama Kılavuzu (AFAD)
- OHSAS-18001: İSG Yönetim Sistemi
- ISO 22313:2012: İş Sürekliliği Yönetimi için Uygulama Prensipleri

Acil Durum Kavramı

- Ulusal mevzuatımızda kurumların iç düzenlemelerine ve konu ile ilgili standartlarda farklı bir şekilde tanımlanmıştır.
- AFAD'ın Teşkilat ve Görevleri Hakkında 5902 sayılı Kanuna göre; "Toplumun tamamının veya belli kesimlerinin normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olayları ve bu olayların oluşturduğu kriz halini" ifade etmektedir.

Acil Durum Kavramı

- 2007 yılından beri yürürlükte olan Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmeliğe göre de "Afet olarak değerlendirilen olaylar ile dikkatsizlik, tedbirsizlik, ihmal, kasıt ve çeşitli sebeplerle meydana getirilen olayların yol açtığı hâlleri şeklinde tarif edilmektedir.

Acil Durum Kavramı

- Afet ve acil durum hizmetleri yönetmeliğinde; “Toplumun tamamının veya belli kesimlerinin normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olayları ve bu olayların oluşturduğu kriz hali
- AFAD açıklamalı afet yönetim terimleri sözlüğü; “Büyük, fakat genellikle yerel imkânlarla baş edilebilen çapta, ivedilik gerektiren tüm durum ve hâller olarak tanımlanmıştır.

Acil Durum Kavramı

- OHSAS 18001-İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemine göre ise acil durum; “Afet olarak değerlendirilen olaylar ve dikkatsizlik, tedbirsizlik, ihmal, kasıt ve çeşitli amaçlarla meydana gelen olayların tümünün yol açtığı hallerdir.
- Ayrıca, “Doğal afetler, yangın, patlama, sabotaj, toplumsal olaylar, büyük iş kazaları vb. acil duruma örnekler olarak gösterilmiştir.

İşyerlerinde Acil Durumlar Hakkında Yönetmelik

- Acil durum; işyerinin tamamında veya bir kısmında meydana gelebilecek yangın, patlama, tehlikeli kimyasal maddelerden kaynaklanan yayılım, doğal afet gibi acil müdahale, mücadele, ilkyardım veya tahliye gerektiren olaylar,
- Afet; toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar

Acil Durum-Afet

- Konumuz acil durum olmakla beraber afet ile ilgili konuları da acil durum ile birlikte planlamak ve uygulamak zorundayız.
- Sonuçta her ikisi de personele zarar verebiliyor ve işletmenin operasyonel sürekliliğini durduruyor veya kesintiye uğratabiliyor.

İş Sürekliliği

- Acil durum ve afet terimlerinin yanı sıra günümüzde bu iki terimi de içerecek şekilde iş sürekliliği teriminin giderek yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanıldığı görülmektedir.
- İş sürekliliği, ISO 22301 standardında “bir organizasyonun ürün ve servislerini kesinti olayı sonrasında kabul edilebilir seviyede sürdürebilme kapasitesidir.” şeklinde tanımlanmaktadır.

İş Sürekliliği

- İş Sürekliliği sistemi olan bir kuruluş, olasılığı yüksek olan deprem, sel, yangın, teknolojik donanım kaybı, yazılımın çökmesi vb. felaketlerle karşı karşıya kaldığı zaman krizi önceden oluşturduğu kriz yönetim planları, iş süreklilik planları doğrultusunda soğukkanlılıkla geçiştirebilir.
- Gerek organizasyonel güven, gerekse marka değerini yerle bir edecek durumları profesyonel bir şekilde yönetebilir.

İş Sürekliliği

- Bir örnek olarak Saxo Capital Markets Menkul Değerler A.Ş. (Aracı Kurum, Şirket)'in kendi web sayfasında yer alan “Acil Durum ve İş Sürekliliği Yönetimi Planı Esasları” incelenmiştir.
- “İş Sürekliliği Planı, ufak olaylardan büyük felaketlere kadar tüm acil durumlarda Şirket'in faaliyetlerinin minimum kesinti ve zararlarla devamını amaçlar.
- Bu nedenle en geniş kapsamda hazırlanan planın ihtiyaç duyulduğunda yalnızca belirli bölümleri kullanılırken, gerektiğinde tamamının da devreye alınması mümkündür.

İş Sürekliliği

- İş sürekliliği planlaması, bir kuruluşun sahip olduğu aşağıda belirtilen varlıkları herhangi bir felaket anında korumasını amaçlayan ve işletmenin, müşterilerine, kendisinden mal alanlara ve diğer iş ortaklarına her ne olursa olsun, kabul edilebilir bir seviyede hizmet vermeye devam etmesini sağlayabilmek için yürütmesi gereken bir süreç olarak tanımlanmaktadır.
- İşletmenin görevini yapabilme gücü
- Faaliyetine devam edebilme gücü
- Şöhreti, imajı
- Müşteri portföyü
- Pazar payı
- Karlılığı

İş Sürekliliği

- Dünya ülkelerinde ve özel şirketlerde acil durum ve afet konularının, iş sürekliliği kavramı içinde yer alması giderek yaygınlaşmaktadır.
- Acil durumlara ilgili tanımlara bakıldığında genel olarak acil durumun sona ermesi ile bu konuda ki çalışmaların sona ereceği şeklinde bir anlam çıkmakta, planlama ve uygulamada da bu yaklaşımın yer aldığı görülmektedir.

İş Sürekliliği

- Ülkemizde sadece özel şirketlerde değil vakıf üniversitelerinde de iş sürekliliği konusunun gündeme alınması ve çalışmalar yapılması kavramın kabul görmesi açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir. Kültür Üniversitesinin çalışmalarına özetle aşağıda yer verilmiştir.
- “Üniversitemiz “İş Sürekliliği Yönetim Sistemleri Yapılandırılması Projesi” kapsamında çalışmalar, Mütevelli Heyeti Başkanımıztarafından oluşturulan geniş katılımlı bir çalışma gurubu tarafından 29 Ocak 2016 tarihinde başlatılmıştır.

Acil Durum Yönetimi: İlkeler ve Esaslar

- İşletmeler ve endüstride “acil durum yönetimi” ile birlikte amaçlanan işin devam ettirilmesi, iş sürekliliğidir (operasyonel faaliyetlerin kesintiye uğramaması)
- Acil durum yönetimi dinamik bir süreçtir. Planlama en kritik aşamalardan biridir.
- Başarılı bir acil durum yönetimi ile tüm çalışanlar, toplum ve çevre korunacak, iş yerlerinin pazar ve itibar kaybı önlenecek, finansal problemler minimize edilecektir.

İşyerlerinde Acil Durum Yönetimi

- 6331 Sayılı Kanun: Çalışan Kimdir?
- Kanun faaliyet alanlarına bakılmaksızın tüm çalışanlara uygulanır.
- İstisnalar hariç tüm işyerlerine uygulanır.
- İşyeri Tanımı- 6331 ve 4758 Sayılı Kanunlara göre: Mal ve hizmet üreten organizasyonlar

Acil Durum Yönetimi ve Üniversiteler

- Üniversitede öğrenciler?
- Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllüler?
- Tehlike derecesi?
- Kim hazırlayacak?
- İşveren veya vekilinin İş Güvenliği Eğitimi?
- Sorumluluk kimde? İşveren/Vekili...

Eğitim Kurumlarında Acil Durum Yönetimi

- Okullar için planlama esasları;
- 5902 sayılı “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun”,
- 5393 sayılı “Belediye Kanunu”,
- 5216 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, 5302 sayılı “İl Özel İdaresi Kanunu”,
- 3 Ocak 2014 tarih ve 28871 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış olan “Türkiye Afet Müdahale Planı” gereğince ulusal ve yerel ölçekte hazırlanmak zorunda olan Afet ve Acil Durum Yönetimi planlarıyla uyumlu olacak şekilde belirlenmiştir

Eğitim Kurumlarında Acil Durum Yönetimi

- 19 Şubat 2011 tarih ve 27851 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren “Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği” gereğince ilgili kamu kurum ve kuruluşlarında kurulacak merkezlere kolay bir şekilde entegre olabilecek bir model önerilmeye çalışılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Kurumlarda Acil Durum Yönetimi

- İşyerlerinde Acil Durumlar Yönetmeliğinin planlama ve uygulamasının okul, eğitim merkezi vb. kurumlarda yol açabileceği sorunlara karşılık AFAD, “On Adımda Okul Afet Durum Yönetimi Planı Hazırlama Kılavuzu” hazırlayarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında en azından bir standartlık oluşturmuş, süreci uygulama, kontrol ve denetim aşamalarını belirgin hale getirmiş ,görev ve sorumlulukları netleştirmiştir.

Üniversitelerde Acil Durum Yönetimi

- Üniversiteler aynen okullar gibi farklı bir acil durum yönetimi gerektiren kurumlardır.
- Çok sayıda yerleşkeye sahip olma, yoğun günlük personel ve öğrenci trafiği, farklı tehlike derecesinde laboratuvar ve atölyelerin varlığı, hastanelerin kurulu olması, etkinlik sayısının fazlalığı, alt işverenlerle daha fazla iletişim vb. nedenler üniversitelere okullardan ayıran belli başlı özelliklerdir.

Üniversitelerde Acil Durum Yönetimi

- Üniversiteler, tehlike sınıfları listesinde “Az tehlikeli” olmakla beraber, hastanelerin mevcudiyeti, bazı laboratuvar ve atölyelerin olması tehlike derecesini “Tehlikeli”ye çıkarabilmektedir.
- Tehlike derecesinin farklılığı iş güvenliği uzmanının sınıfını da etkilemektedir.

Üniversitelerde Acil Durum Yönetimi

- Hastanelerin mevcudiyeti “Hastane Afet ve Acil Durum Planları (HAP)Uygulama Yönetmeliği” kapsamında önlem alınmasını gerektirecektir. Bu konuda Sağlık Bakanlığınca hazırlanan kılavuz yol gösterici olmaktadır.
- Üniversitelerde iş sürekliliği konusunun yavaşta olsa gündeme alındığı görülmektedir. Bu konuda Kültür Üniversitesi'nin çalışmaları örnek gösterilebilir.

Bir Vakıf Üniversitesinde Acil Durum Planlaması Üzerine İnceleme

- Öğrencilerin statüsü belirlenememiş, yönetmelik gereği çalışan sayısına göre kurulması gereken ekiplerin kuruluşunda tereddüde düşüldüğü görülmüştür.
- Çalışan tanımında olduğu gibi sadece istihdam edilenler dikkate alındığında yönetmelik gereği teşkili gereken ekiplerin yetersiz kalacağı değerlendirilmektedir.

Bir Vakıf Üniversitesinde Acil Durum Planlaması Üzerine İnceleme

- Farklı yerleşkelerin bulunması halinde ekip kurma ve devamlılığını sağlamada yaşanan sorunlar
- Öğrencinin statüsü ne olacaktır?
- Tehlike derecesine bağlı olarak ekiplerde yer alması zorunlu personel sayısını karşılayamama
- Öğrencilerin dahil edilmesi halinde görevlendirilmesi gereken İş Güvenliği Uzman sayısının artması
- İlk yardım eğitimi aldırılması gereken personel sayısı?,
- Binaların yangından korunması yönetmeliği ile İşyerlerinde acil durum yönetmeliğine göre kurulması zorunlu ekiplere personel bulma ve eğitme

Bir Vakıf Üniversitesinde Acil Durum Planlaması Üzerine İnceleme

- Acil durum planlamasına öğrencilerin dahil edilmesinin yaratacağı sorunlar
- Ekiplerin değişkenliği ve yedekleyememe
- Tatbikat ve eğitim yapmada yaşanan sorunlar
- Yurt/konukevi için planlama?
- İş sürekliliği nasıl sağlanacak?

Değerlendirme

- İşyerlerinde, işverenin omuzlarında olan görev ve sorumluluklar, Üniversitelerde Rektör veya Vekili tarafından üstlenilmek durumundadır.
- Çeşitli aktivitelerin gerçekleştiği üniversitelerde Rektörlerin işin içinde olmaları ve acil durum konusuna zaman ayırmalarının neredeyse olanaksız olduğu görülmektedir.

Değerlendirme

- Mevzuatın sadeleştirilmesi ve bütünleştirilmesi
- Acil durum ve afet yönetiminin «İş Sürekliliği» adı altında yeniden yapılandırılması
- Acil durum ekiplerinin kuruluş ,eğitim ve görevlerinin tek bir mevzuatta toplanması
- Üniversitelere yönelik kılavuz hazırlanması
- Acil durum uzmanı istihdamı
- İşveren tanımı geliştirilmeli ve İSG/Acil Durum Eğitim almaları zorunlu hale getirilmelidir.

Değerlendirme

- OHSAS ve İş Sürekliliği Yönetim Sistemleri'nin Üniversiteler İçin Zorunlu Hale Getirilmesi
- Üniversitelerde kadrolu acil durum ekiplerinin kurulması
- Üniversitelerin Sivil Savunma Kanunu kapsamında çıkarılması